

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการใช้น้ำชลประทาน โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

Participation of Farmers Using Irrigation Water in Namkam River Basin Development Project, The Royal Initiative Project

ธานินทร์ คงศิลา¹ และ อนุสรณ์ กุลวงษ์²
Tanin Kongsila^{1*} and Anusorn Kulawong²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานโครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และ 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของเกษตรกรตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทาน จำนวน 229 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t - test และ F - Test ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เกษตรกรมีส่วนร่วมสูงสุด คือ ด้านการดำเนินงาน รองลงมาคือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการรับผลประโยชน์ ระดับปานกลาง และด้านการประเมินผล ระดับน้อย 2) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของเกษตรกร จำแนกตาม เพศ อายุ และระดับการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ส่วนการใช้ประโยชน์จากน้ำ การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของเกษตรกร การใช้น้ำชลประทาน

Abstract

The objective of this research were 1) to study participation of farmers using irrigation water in Namkam river basin development project, the Royal Initiative Project and 2) to compare the participation of farmers using irrigation water on a personal factor. Total of 229 farmers using irrigation were served as respondents of the study. The research instrument was questionnaire which the completed data were analyzed and presented through frequency, percentage, average and standard deviation T-test and F-test. The results showed that: 1) Farmer participation at the moderate level The highest participation of farmers was in Implementation, decision making, benefits at the moderate level, the evaluation at the low level. 2) Comparison of farmers participation by sex, age and education showed that participation had no significantly different but the utilization of water had significantly different participation in implementation at 0.05 level.

Keywords: Participation of Farmers, Using Irrigation Water

¹ ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² กองบริหารการวิจัยและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร

1. บทนำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงตระหนักว่าประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม และเป็นอาชีพหลักของประชาชนส่วนใหญ่ พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมและศึกษาความเป็นอยู่ของพสกนิกรในพื้นที่ชนบททั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ทรงรับทราบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชนทั่วทุกท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่พระบรมราชวินิจฉัยในปัญหา เพื่อพัฒนาให้ประชาชนและชุมชนในชนบทมีความเป็นอยู่ที่ดีและสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้เริ่มกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชน เช่น ด้านการบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการส่งเสริมการรวมตัวเรียนรู้ร่วมคิดร่วมทดลองปฏิบัติจริง รวมทั้งการส่งเสริมกลุ่มที่มีการรวมตัวอยู่แล้วให้เข้มแข็ง เน้นศักยภาพความพร้อมของชุมชน เชื่อมโยงกับการทำมาหาเลี้ยงชีพตั้งแต่ระดับปัจเจก ระดับครอบครัวจนถึงระดับชุมชน คำนึงถึงความพอประมาณและความพออยู่พอกินเป็นลำดับ ก่อนที่จะเชื่อมต่อกับชุมชนและสังคมภายนอก มีกระบวนการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยการจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจร จัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมกำหนดแนวทางและกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่ยึดหลักการพึ่งพาตนเองด้วยศักยภาพทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น โดยนำข้อมูลชุมชนมาวิเคราะห์หาปัญหาและสาเหตุ ค้นหาทางออก นำไปทดลองปฏิบัติจริง

ส่วนการเสริมสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน การสร้างหลักประกันชีวิต สวัสดิการสังคม ความมั่นคงด้านอาหาร ความมั่นคงด้านสุขภาพและที่อยู่อาศัย การคุ้มครองผู้บริโภค และความมั่นคงในสิทธิมนุษยชน สนับสนุนการระดมทุนในชุมชนเพื่อการออมทรัพย์ในรูปแบบต่างๆ สร้างประชาคมสุขภาพของชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยการทำเกษตรผสมผสานให้มีกินตลอดปี การใช้สมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่นทดแทนการใช้สารเคมี และเพื่อความปลอดภัยของอาหาร ควบคุมกำกับการเสริมสร้างให้ชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพและเฝ้าระวังสุขภาพของชุมชน

โครงการลุ่มน้ำก้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นโครงการที่ราษฎรบริเวณสองฝั่งลำน้ำก้ำ ในเขตจังหวัดสกลนคร และ

จังหวัดนครพนม ทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานความช่วยเหลือจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ให้ทรงแก้ไขปัญหาน้ำท่วมบริเวณสองฝั่งลำน้ำก้ำ ตั้งแต่หนองหารในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสกลนคร จนถึงเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม มีปัญหาน้ำท่วมเอ่อล้นในฤดูฝน กล่าวคือ เมื่อน้ำในแม่น้ำโขงมีระดับสูง จนทำให้ลำน้ำก้ำซึ่งเชื่อมต่อกับหนองหาร ไม่สามารถไหลลงสู่แม่น้ำโขงได้ เป็นเหตุให้เกิดปัญหาน้ำท่วมบริเวณสองฝั่งลำน้ำก้ำเป็นบริเวณกว้าง และเป็นเวลานานทำให้เกิดความเสียหายแก่พื้นที่เพาะปลูกของราษฎรเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในที่ลุ่ม ส่วนในฤดูแล้ง น้ำในแม่น้ำโขงมีระดับต่ำ น้ำในลำน้ำก้ำไหลลงแม่น้ำโขงจนเกือบหมด ราษฎรเกิดความเดือดร้อน เนื่องจากขาดแคลนน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคและการเกษตร และ พ.ศ. 2535 ทรงมีพระราชดำริให้กรมชลประทานพิจารณาก่อสร้างโครงการลุ่มน้ำก้ำ จังหวัดนครพนม เพื่อช่วยระบายน้ำออกจากบริเวณพื้นที่น้ำท่วมสองฝั่งลำน้ำก้ำในช่วงฤดูฝน และเก็บกักน้ำไว้ในลำน้ำก้ำเพื่อให้ราษฎรได้ใช้อุปโภคบริโภคและทำการเกษตรได้ อีกทั้งจัดให้มีการควบคุมระดับน้ำในบริเวณหนองหาน ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมตลอด โดยมีวัตถุประสงค์โครงการเพื่อพัฒนาแหล่งน้ำในบริเวณพื้นที่โครงการ สำหรับช่วยเหลือราษฎรให้มีย้ำใช้ในการเกษตรและอุปโภค บริโภค ในช่วงฤดูแล้ง โดยให้มีการพัฒนาการเกษตรกรรม จัดการเกษตรแบบผสมผสาน ปรับปรุงรายได้และมาตรฐานการครองชีพของราษฎรในพื้นที่

ปัจจุบันโครงการพัฒนาลุ่มน้ำก้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีประตูปรับน้ำ จำนวน 7 แห่ง สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจำนวน 31 สถานีสูบน้ำเพื่อรองรับพื้นที่การเกษตรของประชาชนในพื้นที่การดำเนินงานมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างจังหวัดนครพนม กรมชลประทาน อำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนและส่งเสริมให้ราษฎรใช้ประโยชน์จากน้ำให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดในการประกอบอาชีพด้านการเกษตรให้แก่ราษฎร ทั้งนี้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้สนับสนุนส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และเป็นที่ต้องการของตลาด และมีการส่งเสริมให้ราษฎรผลิตสินค้าด้านการเกษตร

การใช้ประโยชน์จากน้ำ กรมชลประทานเป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการ โดยมีแนวทางในการประสานความเข้าใจระหว่างเจ้าหน้าที่ชลประทานและเกษตรกรผู้ใช้น้ำ กรมชลประทานจึงได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานโดยองค์กรหรือกลุ่มผู้ใช้น้ำจากโครงการชลประทานที่ได้จัดตั้งขึ้น มีบทบาทในการเป็นศูนย์รวมและดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในปี พ.ศ.

2547 กรมชลประทานได้กำหนดนโยบายและเป้าหมายให้จัดทำโครงการบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม (Participatory Irrigation Management : PIM) ดังนั้น ทิศทางการบริหารจัดการน้ำจึงมุ่งไปที่การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์จากน้ำชลประทานโดยการส่งเสริมให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทานอย่างจริงจัง [1,2]

ในการพัฒนาชุมชนตามแนวลุ่มน้ำก้ำ นั้นจะใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเป็นการศึกษาถึงการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนให้สามารถบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนได้ ซึ่งประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (implementation) การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ (benefit) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) และวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนา แนวทางในการพัฒนา จำเป็นต้องมีกระบวนการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายและบทบาทของนักพัฒนาที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและอุดมการณ์ในการพัฒนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนมากกว่าการพัฒนางาน ปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้บริการเป็นผู้กระตุ้นปลุกประชาชนให้ตื่น และสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม อุทิศตนสัมผัสใกล้ชิดกับปัญหาของประชาชน เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึงประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการตัดสินใจในโครงการพัฒนาและร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชน อันจะส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นและความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการเพื่อให้บรรลุ "การพึ่งตนเอง" ของชุมชนเป็นเป้าประสงค์ของการพัฒนาอย่างแท้จริง การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องทั้งระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน [10]

ดังนั้น การศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการใช้น้ำชลประทานโครงการพัฒนาลุ่มน้ำก้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพื้นที่จังหวัดสกลนครและจังหวัดนครพนม จะเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความตระหนักในการใช้ประโยชน์จากน้ำในการประกอบอาชีพการเกษตรในพื้นที่ และเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปส่งเสริมการรวมกลุ่มการใช้น้ำโดยการสร้างการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน อันจะนำไปสู่ความคุ้มค่าต่อการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไปอย่างยั่งยืนต่อไปได้ โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานโครงการพัฒนาลุ่มน้ำก้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วม

ของเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทาน จำแนกตามพื้นฐานส่วนบุคคล

2. วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทาน โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทาน ในพื้นที่จังหวัดสกลนครและจังหวัดนครพนม จำนวน 5 สถานีสูบน้ำ ประกอบด้วย 1) สถานีสูบน้ำห้วยแคน (P2) ตำบลพระกลางทุ่ง อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม 2) สถานีสูบน้ำบ้านส้มป่อย ตำบลหนองสังข์ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม 3) สถานีสูบน้ำบ้านตองน้อย ตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม 4) สถานีสูบน้ำบ้านม่วงไข่ ตำบลด่านม่วงคำ อำเภอกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร 5) สถานีสูบน้ำบ้านป่าผาง ตำบลนาตงวัฒนา อำเภอโพนนาแก้ว จังหวัดสกลนคร

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ในพื้นที่ลุ่มน้ำก้ำ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนครและจังหวัดนครพนม 6 สถานีสูบน้ำ จำนวน 734 ราย

2.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามาเน ที่ความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 229 ราย ได้สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบโดยการกำหนดสัดส่วน ในแต่ละสถานีสูบน้ำ หลังจากนั้นเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) โดยการนัดประชุมเกษตรกร ได้จำนวนแต่ละสถานีสูบน้ำ ดังนี้

- 1) สถานีสูบน้ำห้วยแคน (P2) จำนวน 122 ราย
- 2) สถานีสูบน้ำบ้านส้มป่อย จำนวน 23 ราย
- 3) สถานีสูบน้ำบ้านตองน้อย จำนวน 41 ราย
- 4) สถานีสูบน้ำบ้านม่วงไข่ จำนวน 17 ราย
- 5) สถานีสูบน้ำบ้านป่าผาง จำนวน 26 ราย

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.2.1 ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทาน โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนครและจังหวัดนครพนม ประกอบด้วย ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร และการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทาน โดยทำการวัดระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ดังนี้

5	หมายถึง	มีส่วนร่วมมากที่สุด
4	หมายถึง	มีส่วนร่วมมาก
3	หมายถึง	มีส่วนร่วมปานกลาง

- 2 หมายถึง มีส่วนร่วมน้อย
 1 หมายถึง มีส่วนร่วมน้อยที่สุด
- และมีการแปลผลระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ดังนี้
- 4.21 - 5.00 หมายถึง มีส่วนร่วมมากที่สุด
 3.21 - 4.20 หมายถึง มีส่วนร่วมมาก
 2.61 - 3.40 หมายถึง มีส่วนร่วมปานกลาง
 1.81 - 2.60 หมายถึง มีส่วนร่วมน้อย
 1.00 - 1.80 หมายถึง มีส่วนร่วมน้อยที่สุด
- 2.2.2 การทดสอบเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสร็จแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) กับเกษตรกรในจังหวัดสกลนคร จำนวน 30 คน (ที่ไม่ใช่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.76
- 2.2.3 การวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานของเกษตรกรโดยสถิติที่ใช้คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ค่าความถี่ (Frequency) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบสมมติฐานในการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน ใช้การทดสอบค่าที (t - test) และทดสอบค่าเอฟ (F - Test)

3. ผลการวิจัย

3.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานในพื้นที่โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานในพื้นที่โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 63.79 เพศหญิง ร้อยละ 36.21 มีอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 61 - 84 ปี ร้อยละ 35.80 รองลงมาคือ 51 - 60 ปี ร้อยละ 33.60 และ 32 - 50 ปี ร้อยละ 30.60 มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 79.5 สูงกว่าประถมศึกษา ร้อยละ 20.5 มีการใช้ประโยชน์จากน้ำเป็นหลัก ส่วนใหญ่ใช้ทำนา ร้อยละ 78.60 รองลงมาคือทำสวนปลูกไม้ยืนต้นและเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 21.40

3.2 การมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในการใช้น้ำชลประทาน โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพื้นที่จังหวัดสกลนครและจังหวัดนครพนม

3.2.1 การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการใช้น้ำชลประทานโครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพื้นที่จังหวัดสกลนครและจังหวัดนครพนม ด้านการตัดสินใจ พบว่า การมีส่วนร่วมในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.9$) โดยมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ

ชลประทาน มีส่วนร่วมในการเลือกประธานกลุ่มและคณะกรรมการผู้ใช้น้ำ ร่วมกำหนดกฎระเบียบการใช้น้ำชลประทาน เข้าร่วมประชุมและปรึกษาหารือกับเจ้าหน้าที่ชลประทาน ร่วมกำหนดขอบเขตการส่งน้ำ ร่วมตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ร่วมกำหนดวันและเวลาในการขุดลอกคูคลอง และ ร่วมกำหนดค่าใช้จ่ายในการใช้น้ำชลประทาน มีระดับการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ตามลำดับ

3.2.2 การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการใช้น้ำชลประทาน โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้านการดำเนินงาน พบว่า การมีส่วนร่วมภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.0$) โดย เกษตรกรมีส่วนในการไม่ทิ้งขยะหรือเศษวัสดุลงในคูคลอง ช่วยกำจัดวัชพืชบนคันคลอง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เกษตรกรมีการปลูกพืชตามแผนการดำเนินงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำ มีการแจ้งเหตุความเสียหายที่พบในระบบส่งน้ำแก่ประธานหรือเจ้าหน้าที่ชลประทาน ปฏิบัติตามกฎระเบียบการใช้น้ำชลประทาน และปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานส่งน้ำจนสิ้นฤดูกาลส่งน้ำ การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการร่วมดำเนินการเปิด-ปิดน้ำตามรอบเวรที่กำหนดขึ้น ร่วมสนับสนุนด้านแรงงานในการขุดลอกคูคลองตามวันที่กำหนด ร่วมสนับสนุนเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ในการขุดลอกคูคลอง และร่วมซ่อมแซมอาคารชลประทาน, ระบบส่งน้ำและคูคลองที่ชำรุดเสียหาย การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

3.2.3 การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการใช้น้ำชลประทาน โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้านการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วม ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.7$) โดยเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำจะร่วมกันแก้ไขปัญหา เมื่อเกิดปัญหาในการใช้น้ำ เมื่อเกิดความจำเป็นในการใช้น้ำอย่างเร่งด่วนสามารถขอรับน้ำเพิ่มเติมได้ เกษตรกรได้รับการจัดสรรน้ำตามรอบเวรที่กำหนด เกษตรกรได้รับการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการใช้น้ำชลประทานเพิ่มมากขึ้น การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการได้รับน้ำเพียงพอตามความต้องการ และได้รับรู้จักสนิทสนมกับเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำด้วยกันมากขึ้น การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

3.2.4 การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการใช้น้ำชลประทานโครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้านการประเมินผล การมีส่วนร่วมภาพรวม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.6$) โดยเกษตรกรมีการช่วยตักเตือนเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ทำผิดกฎระเบียบของกลุ่ม ติดตามการส่งน้ำของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาว่าเป็นไปตามวันและ

เวลาที่กำหนด ติดตามผลการใช้น้ำของเพื่อนเกษตรกรภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำว่าเป็นไปตามแผนการใช้น้ำที่กำหนด การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วน การติดตามผลการซ่อมแซมคูคลองของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา การร่วมประเมินผล การดำเนินงานและเสนอข้อคิดเห็นไปยังกลุ่มผู้ใช้น้ำ เสนอข้อคิดเห็นไปยังโครงการส่งน้ำ ร่วมพูดคุยกับเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับความเพียงพอของปริมาณน้ำเมื่อสิ้นฤดูกาลเพาะปลูก และท่านจะบันทึกผลการใช้น้ำและปัญหาที่เกิดขึ้นกับการใช้น้ำ การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

2.5 การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการใช้น้ำชลประทาน โครงการพัฒนากลุ่มน้ำก้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ภาพรวมทุกด้าน แสดงได้ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการใช้น้ำชลประทานโครงการพัฒนา กลุ่มน้ำก้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร และจังหวัดนครพนม

(n = 229)

การมีส่วนร่วม	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1. ด้านการตัดสินใจ	2.9	0.9	ปานกลาง
2. ด้านการดำเนินงาน	3.0	1.0	ปานกลาง
3. ด้านการรับผลประโยชน์	2.7	0.9	ปานกลาง
4. ด้านการประเมินผล	2.6	0.9	น้อย
ภาพรวม	2.8	0.9	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการใช้น้ำชลประทานโครงการพัฒนากลุ่มน้ำก้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพื้นที่จังหวัดสกลนครและจังหวัดนครพนม ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.8$) โดยเกษตรกรมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ด้านการดำเนินงาน ($\bar{X} = 3.0$) รองลงมาคือ ด้านการตัดสินใจ ($\bar{X} = 2.9$) และ ด้านการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 2.7$) อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการประเมินผลเกษตรกรมีส่วนร่วมในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.6$)

3.3 การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของเกษตรกร จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของเกษตรกร จำแนกตามเพศ

(n = 229)

การมีส่วนร่วม	n	\bar{x}	S.D.	t	Sig.	สรุป
ด้านการตัดสินใจ						
ชาย	146	2.95	0.79	1.210	0.901	ไม่แตกต่างกัน
หญิง	83	2.82	0.77			
ด้านการดำเนินงาน						
ชาย	146	3.00	0.64	0.646	0.383	ไม่แตกต่างกัน
หญิง	83	2.95	0.62			
ด้านการรับผลประโยชน์						
ชาย	146	2.77	0.73	1.325	0.741	ไม่แตกต่างกัน
หญิง	83	2.63	0.69			
ด้านการประเมินผล						
ชาย	146	2.64	0.72	1.347	0.882	ไม่แตกต่างกัน
หญิง	83	2.51	0.69			
ภาพรวม						
ชาย	146	2.85	0.59	1.338	0.929	ไม่แตกต่างกัน
หญิง	83	2.74	0.58			

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการรับผลประโยชน์ ด้านประเมินผล และภาพรวม เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า เกษตรกรที่มีเพศที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วม ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของเกษตรกร จำแนกตามอายุ

(n = 229)

การมีส่วนร่วม	n	\bar{x}	S.D.	t	Sig.	สรุป
ด้านการตัดสินใจ						
32-50 ปี	70	2.84	0.84	0.787	0.456	ไม่แตกต่างกัน
51-60 ปี	77	2.99	0.78			
61-84 ปี	82	2.87	0.73			
ด้านการดำเนินงาน						
32-50 ปี	70	3.02	0.74	0.796	0.452	ไม่แตกต่างกัน
51-60 ปี	77	3.02	0.57			
61-84 ปี	82	2.91	0.585			

ตารางที่ 3 (ต่อ)

การมีส่วนรวม	n	\bar{x}	S.D.	t	Sig.	สรุป
ด้านการรับผลประโยชน์						
32-50 ปี	70	2.60	0.78	1.525	0.220	ไม่แตกต่างกัน
51-60 ปี	77	2.81	0.73			
61-84 ปี	82	2.73	0.64			
ด้านการประเมินผล						
32-50 ปี	70	2.53	0.83	0.953	0.387	ไม่แตกต่างกัน
51-60 ปี	77	2.68	0.68			
61-84 ปี	82	2.57	0.62			
ภาพรวม						
32-50 ปี	70	2.53	0.83	1.059	0.348	ไม่แตกต่างกัน
51-60 ปี	77	2.68	0.68			
61-84 ปี	82	2.57	0.62			

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนรวมของเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการรับผลประโยชน์ ด้านประเมินผล และภาพรวม เมื่อจำแนกตามช่วงอายุของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรที่มีช่วงอายุที่แตกต่างกัน การมีส่วนรวม ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนรวมของเกษตรกร จำแนกตามระดับการศึกษา

(n = 229)

การมีส่วนรวม	n	\bar{x}	S.D.	t	Sig.	สรุป
ด้านการตัดสินใจ						
ประถมศึกษา	182	2.94	0.74	1.254	0.215	ไม่แตกต่างกัน
สูงกว่าประถมศึกษา	47	2.76	0.91			
ด้านการดำเนินงาน						
ประถมศึกษา	182	2.94	0.58	1.601	0.115	ไม่แตกต่างกัน
สูงกว่าประถมศึกษา	47	3.14	0.79			
ด้านการรับผลประโยชน์						
ประถมศึกษา	182	2.68	0.71	1.500	0.135	ไม่แตกต่างกัน
สูงกว่าประถมศึกษา	47	2.86	0.74			
ด้านการประเมินผล						
ประถมศึกษา	182	2.56	0.67	1.341	0.185	ไม่แตกต่างกัน
สูงกว่าประถมศึกษา	47	2.74	0.84			

ตารางที่ 4 (ต่อ)

การมีส่วนรวม	n	\bar{x}	S.D.	t	Sig.	สรุป
ภาพรวม						
ประถมศึกษา	182	2.79	0.55	0.963	0.336	ไม่แตกต่างกัน
สูงกว่าประถมศึกษา	47	2.89	0.72			

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนรวมของเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการรับผลประโยชน์ ด้านประเมินผล และภาพรวม เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่าเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน การมีส่วนรวมของเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนรวมของเกษตรกร จำแนกตามการใช้ประโยชน์

(n = 229)

การมีส่วนรวม	n	\bar{x}	S.D.	t	Sig.	สรุป
ด้านการตัดสินใจ						
ทำนา	180	2.91	0.80	0.629	0.530	ไม่แตกต่างกัน
ทำสวน ปลูกไม้ยืนต้น และเลี้ยงสัตว์	49	2.83	0.68			
ด้านการดำเนินงาน						
ทำนา	180	3.02	0.65	2.088*	0.039	แตกต่างกัน
ทำสวน ปลูกไม้ยืนต้น และเลี้ยงสัตว์	49	2.84	0.51			
ด้านการรับผลประโยชน์						
ทำนา	180	2.74	0.75	1.061	0.291	ไม่แตกต่างกัน
ทำสวน ปลูกไม้ยืนต้น และเลี้ยงสัตว์	49	2.64	0.56			
ด้านการประเมินผล						
ทำนา	180	2.58	0.74	-0.546	0.586	ไม่แตกต่างกัน
ทำสวน ปลูกไม้ยืนต้น และเลี้ยงสัตว์	49	2.64	0.58			

ตารางที่ 5 (ต่อ)

การมีส่วนร่วม	n	\bar{x}	S.D	t	Sig.	สรุป
ภาพรวม						
ทำนา	180	2.83	0.61	0.896	0.371	ไม่แตกต่างกัน
ทำสวน ปลูกไม้ยืนต้น และเลี้ยงสัตว์	49	2.74	0.51			

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 พบว่า การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการรับผลประโยชน์ ด้านประเมินผล และภาพรวม เมื่อจำแนกตามการใช้ประโยชน์จากน้ำเป็นหลัก พบว่า เกษตรกรที่มีการใช้ประโยชน์จากน้ำเป็นหลัก ที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านประเมินผล ไม่แตกต่างกัน ส่วนการมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน แตกต่างกันในระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

4. อภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการใช้น้ำชลประทานโครงการพัฒนากลุ่มน้ำก้ำอ้นเนื่องมาจากพระราชดำริ อยู่ในระดับปานกลาง โดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในด้านการดำเนินงาน ด้านการตัดสินใจ และด้านการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง เช่นกัน ส่วนด้านการประเมินผลเกษตรกรมีส่วนร่วมในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับภัสสรีย์ คุณกลาง[5] ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ในการพัฒนาเมืองนำอยู่อย่างยั่งยืนเทศบาลนครขอนแก่นจังหวัดขอนแก่น พบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ในด้านการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์และการประเมินผล ในการพัฒนาเมืองนำอยู่อย่างยั่งยืน ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และ [8] การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการชลประทานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วม ของเกษตรกรในการจัดการชลประทานมี อยู่ในระดับปานกลาง เช่นกัน ซึ่งเกษตรกรในพื้นที่โครงการพัฒนากลุ่มน้ำก้ำอ้นเนื่องมาจากพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เพื่อให้เกษตรกรในพื้นที่ได้มีน้ำไว้อุปโภค บริโภค ทั้งฤดูฝน และฤดูแล้ง และได้มอบหมายให้กรมชลประทานเป็นผู้ดูแล มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นเพื่อบริหารจัดการ โดยบริหารในรูปของคณะกรรมการและมีเกษตรกรในพื้นที่แต่ละสถานีสูบน้ำเป็นสมาชิก ซึ่งเป็นแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการส่งเสริม

ชุมชนหรือการพัฒนาชนบทที่สำคัญ คือ การที่ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนา การที่ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนาให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก ในการพัฒนาทั้งด้านอาชีพและส่งเสริมการเกษตร ให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมั่นคงเป็นปึกแผ่นนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินการแนะนำสาธิตให้ประชาชนดำเนินการรอยตามเบื้องพระยุคลบาทเป็นไปตามหลักการพัฒนาสังคมชุมชนอย่างแท้จริง กล่าวคือ ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนาให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก ทรงใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) เป็นจุดหลักสำคัญในการพัฒนา [6]

ดังนั้น เกษตรกรส่วนหนึ่งอาจไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานในทุกกระบวนการ แต่ในเป้าหมายของโครงการนั้น ต้องการให้เกษตรกรได้มีส่วนร่วมบริหารจัดการในส่วนรวมของชุมชน ดังจะเห็นจากผลการวิจัยว่าด้านการดำเนินงานด้านการตัดสินใจ และด้านการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมบ้าง แต่ยังขาดการประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการ ซึ่งยุวัฒน์ วุฒิเมธี [7] กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ การร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง และการที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้ว จำเป็นที่จะต้องยอมรับปรัชญาที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของกลุ่ม ในขณะที่เดียวกันจะต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและการชี้แนะที่ถูกต้อง

จากการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการใช้น้ำชลประทาน ด้านการตัดสินใจ พบว่า เกษตรกรได้ให้ความสำคัญในการการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน มีส่วนร่วมในการเลือกประธานกลุ่มและคณะกรรมการผู้ใช้น้ำ ร่วมกำหนดกฎระเบียบการใช้น้ำชลประทาน มากที่สุด ส่วนการเข้าร่วมประชุมและปรึกษาหารือกับเจ้าหน้าที่ชลประทานร่วมกำหนดรอบเวรการส่งน้ำ ร่วมตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ร่วมกำหนดวันและเวลาในการขุดลอกคูคลอง และ ร่วมกำหนดค่าใช้จ่ายในการใช้น้ำชลประทาน จะมีระดับการมีส่วนร่วมในระดับที่รองลงมา จะเห็นได้ว่า ในการดำเนินงานช่วงเริ่มต้น เกษตรกรได้ให้ความสนใจมาก ส่วนเมื่อมีการประชุมชี้แจง หรือเมื่อเกิดปัญหาต่อ

การดำเนินงาน อาจไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม และเห็นว่า เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการ ในด้านการดำเนินงาน เกษตรกรมีส่วนในการไม่ทิ้งขยะหรือเศษวัสดุลงในคูคลอง ช่วยกำจัดวัชพืชบนคันคลอง ซึ่งเป็นหน้าที่หนึ่งที่สำคัญ มีการปลูกพืชตามแผนการดำเนินงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำ มีการแจ้งเหตุความเสียหายที่พบในระบบส่งน้ำแก่ประธานหรือเจ้าหน้าที่ชลประทาน ปฏิบัติตามกฎระเบียบการใช้น้ำชลประทาน และปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานส่งน้ำจนสิ้นฤดูกาลส่งน้ำ ในด้านการรับผลประโยชน์ จะร่วมกันแก้ไขปัญหา เมื่อเกิดปัญหาในการใช้น้ำ เมื่อเกิดความจำเป็นในการใช้น้ำอย่างเร่งด่วนสามารถขอรับน้ำเพิ่มเติมได้ เกษตรกรได้รับการจัดสรรน้ำตามรอบเวรที่กำหนด เกษตรกรได้รับการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการใช้น้ำชลประทานเพิ่มมากขึ้น ด้านการประเมินผล เกษตรกรมีการช่วยตักเตือนเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ทำผิดกฎระเบียบของกลุ่ม ติดตามการส่งน้ำของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาว่าเป็นไปตามวันและเวลาที่กำหนด ติดตามผลการใช้น้ำของเพื่อนเกษตรกรภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำว่าเป็นไปตามแผนการใช้น้ำที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับกัญญาณี [3] การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนบ้านไม้รูด ตำบลไม้รูด อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนบ้านไม้รูด ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และทุกด้านอยู่ในระดับน้อยทั้งหมด สามารถเรียงตามลำดับได้ดังนี้ ด้านการตัดสินใจ ด้านการรับผลประโยชน์ ด้านการปฏิบัติ และด้านการประเมินผล การมีส่วนร่วมของเกษตรกร เป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้มีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง ไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามาร่วมรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์การเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ เปิดโอกาสให้บุคคลได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือระหว่างกัน ในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงานและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆที่มีผลกระทบต่อส่วนรวมในการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย [4]

จากการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทาน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา พบว่าการมีส่วนร่วมของเกษตรกรไม่แตกต่างกัน ส่วนเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้ประโยชน์จากน้ำของเกษตรกร พบว่าการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านประเมินผล ไม่แตกต่างกัน ส่วนการมีส่วนร่วมด้าน

การดำเนินงาน แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยเกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่ทำนา เป็นหลัก จึงมีการใช้น้ำที่แตกต่างจากการทำสวน ปลูกไม้ยืนต้นและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งสอดคล้องกับ [9] ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของเกษตรกรผู้ใช้น้ำโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาน้ำอูน ตำบลไร่ อำเภอมะนัง จังหวัดสกลนคร พบว่า เกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ปลูกพืชต่างชนิดกัน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพืชแต่ละชนิดมีความต้องการน้ำแตกต่างกัน หากเป็นการทำนาจะต้องการใช้น้ำมากกว่าการทำสวนหรือการเลี้ยงสัตว์ ทำให้เกษตรกรที่ทำนาต้องมีส่วนร่วมมากกว่าเกษตรกรที่ทำสวนหรือเลี้ยงสัตว์เพราะมีความจำเป็นในการใช้น้ำมากกว่า

5. สรุป

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการใช้น้ำชลประทาน โครงการพัฒนากลุ่มน้ำก่ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพื้นที่จังหวัดสกลนครและจังหวัดนครพนม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เกษตรกรมีส่วนร่วมในด้านด้านการดำเนินงานสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการรับผลประโยชน์ และส่วนด้านการประเมิน ซึ่งมีส่วนร่วมน้อย และเมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทาน จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา ของเกษตรกรที่ต่างกัน การมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ส่วนการใช้ประโยชน์จากน้ำ ที่ต่างกัน การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านประเมินผล ไม่แตกต่างกัน ส่วนการมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- [1] กรมชลประทาน. (2548). การบริหารจัดการชลประทาน โดยเกษตรกรมีส่วนร่วม (Participatory Irrigation Management - PIM). กลุ่มงานพัฒนาการใช้น้ำ ส่วนจัดสรรน้ำและพัฒนาการใช้น้ำ กรมชลประทาน.
- [2] _____. (2548). การบริหารจัดการโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม ด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษา. กลุ่มงานพัฒนาการบริหารจัดการน้ำ สำนักอุทกวิทยาและบริหารน้ำ กรมชลประทาน.
- [3] กัญญาณี กาฬภักดี. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนบ้านไม้รูด ตำบลไม้รูด อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.

- [4] จินตวีร์ เกษมสุข. (2554). การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [5] ภัสสรีย์ คุณกลาง. (2546). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- [6] มูลนิธิชัยพัฒนา. (2560). แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (Self-Reliance). (15 กันยายน 2560) สืบค้นจาก แหล่งข้อมูล: http://www.chaipat.or.th/site_content/70-3/283-self-reliance.html
- [7] ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยอนุเคราะห์.
- [8] วีระชัย จิตรบรรเทา. (2552). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการชลประทานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ธันวาคม 2551– พฤษภาคม 2552.
- [9] สุไธดา วงศ์อนวัช. (2553). การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของเกษตรกรผู้ใช้น้ำโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาน้ำอูน ตำบลไร่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร. สาขาพัฒนสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- [10] อลิศรา ชูชาติและคณะ. (2538). เทคนิคการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.